

Yogesh Haribhau Kulkarni You

Al Advisor (Helping organizations in their Al journeys) | PhD (Geometric Modeling) | Tech Colum...

Wish to share today's article from my weekly column "तिसरा मेंद्र" (Third Brain) titled "हेतूवर संशय आणि मनस्ताप" (Doubting the intent and frustration)" which has been published in the Marathi newspaper, Sakal! (pic below) 🔊

In this article, I go deeper into the applicability of Mental Model "Hanlon's Razor" in various situations

I'm thankful to Sakal Media Group for providing a platform to share these important insights with our local community. 🙏

Any comments? I'd love to hear your thoughts! > 11

Sakal Media Group Abhijit Pawar Samrat Phadnis Niranjan Agashe

#AI #ArtificialIntelligence #mentalmodels #Intelligence #training #CommunityConnect #SakalNewspaper #MarathiMedia #Marathi #India #Pune #MVPBuzz #GDE #hanlonsrazor

तिसरा मेंद

डॉ. योगेश हरिभाऊ कुलकर्णी

ळ गडबडीची होती. सकाळचे साडेआठ वाजले होते. अध्या तासात एक महत्त्वाची मीटिंग गाठायची होती. मी रिक्षा केली आणि लवकरच लक्षात आले की, रिक्षावाला जवळचा रस्ता न घेता चकवा देतीय. मनात शंका आली की, हा मुद्दाम फसवतीय का? मी स्थानिक घेतोय? मी सांगितलेला रस्ताही त्याला कळत नव्हता. दोघांत चांगलीच बोलाचाली झाली. 'चार शब्द' ऐकवले गेले, पोहोचलो, थोडा उशीर झाला; पण ठीक होते. आमच्या 'संभाषणात' असे कळले की तोच परगावाचा होता, कुटुंबाला गांवी सोडून आलेला. नवीन शहर आणि मागे राहिलेल्या घराची विवंचना याने त्याचे चित्त धाऱ्यावर नसेल म्हणून ाच्याकडून' रस्ता लांबचा घेतला गेला. नंतर माझ्या लक्षात आले' की, त्याचा काही फसवण्याचा हेतू नव्हता. उगाच बोललो. सोडून द्यायला हवे होते. त्याची चुक निर्हेतुक असल्याने 'छमापात्र' होती, ाही का? माझ्याच बीवाची उगाचच घालमेल बाली. अशा ताण आणणाऱ्या, गैरसमब होणाऱ्या घा-छोट्या गोष्टी टाळून जीवन साथे आणि

हेतूवर संशय आणि मनस्ताप

वारंवार होतात. मंदिरात कोणी रांगेत घुसतं, ऑफिसमधला सहकारी महत्त्वाच्या निरोपाला उत्तर देत नाही, कॉलनीतील क्रिकेट खेळताना एखादी 'सिक्स' तुमच्या खिडकीवर येते, आणि कोणी माफीही मागत नाही. तेव्हा आपले मन पटकन निष्कर्ष काढते की, "हे मुद्दामच केले गेले असेल." पण खरंच असे असते का? बहुतेक वेळा कारण वेगळे असते. विसरभोळेपणा, अकार्यक्षमता, दुलंश किंवा साधा मुखंपणा यापैकी काहीही ते असू शकते. इथे 'हॅनलॉनचे रेझर' हे मेंटल मॉडेल (मन:प्रारूप)

अथवा विचारचित्र मदतीला येते. हे विचारचित्र रॉबर्ट जे. हॅनलॉन यांनी मांडले. याच आशयाची कल्पना इतिहासात अनेकांनी, अगदी इ.स. १७७४ पासूनच मांडलेली आहे. नेपोलियन बोनापार्टने एकदा म्हटले होते की, ''ने अकार्यक्षमतेमुळे घडल्यासारखे वाटते, त्यामागे वाईट हेतू आहे असे समजू नका'. रिझ म्हणजे दाढीचे ब्लेड. इथल्या संदर्भात सांगायन तर, हे असे तत्त्व आहे, जे अनावश्यक कारणे कापून टाकते आणि साघे उत्तर निवडायला सांगते. म्हणजेच, लोकांमध्ये वाईट हेतू शोधण्याऐवजी,

जन्माला आले असले, तरी भारतासारख्या १.४ अब्ज लोकांच्या देशात याचे महत्त्व फार मोठे आहे. इथे वाहतुकीत, सरकारी कार्यालयात, एकत्र कुटुंबात आणि समाजमाध्यमांमध्ये आपला संयम रोज तपासला जातो. अशा वेळी हे तत्त्व फक्त एक वरवरचा, गमतीशीर विचार नसून, एक महत्त्वाचा, जगण्यासाठी उपयोगी विचार ठरतो. याची काही आणखी उदाहरणे पाह्यात,

तुम्ही बॉसला एक अहवाल पाठवता आणि उत्तरच येत नाही. लगेच मनात येते की. "मी काही चुकलो का?" 'पण खरे कारण असू शकते की, बॉस सतत मीटिंगमध्ये असतील, तुमचा मेल 'स्पॅम'मध्ये गेला असेल किंवा (आपले आवडते कारण) ते विसरभोळे असल्याने त्यांना पुन्हा आठवण करून द्यावी लागेल. तुमच्या खास मित्राने तुमचा बाढदिवस लक्षात ठेवला नाही. तुम्हाला वाटेल, "त्याला काही फरकच पडत नाही!" पण शक्यता आहे की, त्याच्या या व्यापात किंवा समाजमाध्यमांवरील शेकडो संदेशांच्या गर्दोत तुमच्या वाढदिवसाची आठवण राहिली नसेल

एखाद्या गावात रस्त्यांची आणि नाल्यांची दुर्दशा

पाहून आपल्याला वाटते, की हे मुद्दाम करतायत का? एवडा निधी खर्च होऊनही उपयोग का होत नाही? त्यामागे असेही कारण असू शकते की, संबंधित अधिकारी स्थापत्यअभियंता (सिव्हिल इंजिनियर) नसतील. कदाचित कला, इतिहास किंवा भाषा यांसारख्या विषयातून स्पर्धापरीक्षा उत्तीर्ण होऊन त्यांची नियुक्ती या पदावर झालेली असेल. वे खूप प्रयत्न करत असतील; पण तो त्यांचा विषयच नसल्याने कामाचा दर्जा चांगला नसेल.

आपल्या देशात लोकांमध्ये आपुलकी आहे पण संयम कमी आहे. त्यामुळे छोटेसे दुर्लक्षदेखील आपण मोठा अपमान समजतो. हॅनलॉनचे रेझर आपल्याला विचारायला शिकवते की, चुकीचे वागणे माफ करायला सांगत नाही, पण आपल्या मनाचा ताण नक्कीच कमी करा मदत करते. शक्य तिथे चूक लक्षात आणून द्यावी आणि सरकारी अनास्थेबद्दल आवाज उठवावाच पण परिस्थिती समजून घेण्याचाही प्रयत्न करावा. इतरांच्या चकीत खोडसाळपणा शोधण्याऐवजी आपण जर थोडे समजून घेतले, तर आपल्यालाव मनःशांती मिळते.